

DOI : 10.33274/2079-4835-2019-19-2-74-80

УДК 336.77:34 (045)

Шульженко І. В.,
канд. юрид. наук,
доцент

Рубан Ю. О., студентка

Донецький національний університет економіки
і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна, e-mail: shulzhenko@donnuet.edu.ua
e-mail: ruban@donnuet.edu.ua

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УМОВ КРЕДИТУВАННЯ

UDC 336.77:34 (045)

Shulzhenko I. V.,
PhD in Juridical Sciences,
Associate Professor
Ruban J. O., student

Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: shulzhenko@donnuet.edu.ua
e-mail: ruban@donnuet.edu.ua

PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF CREDIT CONDITIONS

Мета — дослідити проблему споживчого кредитування. Оскільки кредитування відіграє важливу роль не лише в тому, щоб забезпечити соціальні вимоги населення, а й вплинути на розвиток економіки держави у всіх галузях, розпочинаючи від виготовлення і реалізації товарів та послуг до діяльності часткових підрозділів фінансової системи.

Методи. Вирішення поставлених завдань здійснювалось за сприяння таких методів, як розгляд та узагальнення наукової, науково-популярної літератури та нормативно-правових актів.

Результати. Варто ввести певні зміни та вдосконалення в чинне законодавство, котре налаштовує правовідносини в галузі, та внесення нових, сучасних положень щодо кредитування. Оскільки споживче кредитування — найпопулярніший та поширений вид банківських операцій у різних країнах світу. Для прикладу, не завадить прийняти сучасні доповнення у Закон України «Про споживче кредитування», котрий має встановити розбірливі критерії споживчої позики, розмір повідомлення, котрі банк має надати споживачу, а також установити спеціальну відповідальність фінансових закладів за недодержання обов'язку щодо надання відповідної інформації, тощо.

Ключові слова: кредит, кредитування, споживчий кредит, банк, закон, грошові запаси, кредитор, фінансові послуги, фінансово-кредитний ринок, угода, договір, позичальник.

Постановка проблеми. В Україні розвиток нинішніх ринкових взаємовідносин вимагає відповідної діяльності ринку фінансових послуг, невіддільним елементом якого є кредитування. За підтримкою даного інституту, учасники громадянських правовідносин одержують доступ до грошових запасів, якщо вони їм потрібні.

Завдяки актуальності правової охорони позикодавців банку, регламентування, яке цілеспрямоване на захист активів банківських закладів, постають певні запитання щодо останніх формулювання впливу публічно-правової регламентації з огляду на певні прийоми урядового регулювання на сутність господарських правових взаємин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, які досліджувались у галузі правового регулювання взаємин сторін кредитної угоди та у галузі споживчого кредитування, висвітлювалися у працях таких учених, як: М. М. Агарков, С. Й. Вільнянський, Е. А. Флейшиц, Є. С. Компанейц і Е. Г. Полонський, В. Я. Погребняк, І. С. Сарнаков, Є. О. Суханов, С. К. Соломін та багатьох інших.

Мета статті — обґрунтування і розгляд положень про кредитування, що надаються громадянам, де кредитна угода піддається впливу на сутність, визначальні та супротивні домовленості зі сторони державного регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Цивільний кодекс України наголошує на тому, що порушення кредитором доходів, у випадку дострокового повернення споживачем, кредитує подібним видом втрат, як упущена вигода, згідно зі ст. 22 Цивільного кодексу України. Проте покарання такими збитками припустиме тільки внаслідок недотримання цивільного зобов'язання, а воно в даному випадку неprisутнє. Також, відповідно до ч. 4 ст. 1166 Цивільного кодексу України шкода, завдана правомірними вчинками, компенсується тільки в інцидентах, установлених Кодексом або іншим законом. Через це, домовленості угоди про споживчу позику, що обмежують права набувача відносно до повноважень, установлених вказаним законом, є незначними; про це зазначається у ч. 2 ст. 12 Закону України «Про споживче кредитування».

З огляду на це, для вирішення проблеми відшкодування втрат кредиторів, які виникають у разі дострокового повернення споживчого кредиту, потрібно не тільки виключення із закону всіх імперативних норм, що забороняють встановлювати в договорі додаткову плату за дострокове повернення споживчого кредиту, а й внесення до Закону України «Про споживче кредитування» норм, які б дозволяли кредиторів отримувати таку додаткову плату. Зазначимо, що до аналогічного висновку, аналізуючи російське цивільне законодавство, дійшов О. Я. Курбатов [1].

Але на практиці постають питання з приводу формулювання визначальних домовленостей кредитного договору для банків. У ст. 345 Господарського кодексу України приведено їх перелік. Це мета, сума і термін кредиту, установи й системи його видачі й погашення, класифікація забезпечення зобов'язань позичальника, відсоткові ставки тощо.

Тому, до ст. 345 Господарського кодексу України належить таке:

1. Кредитні операції полягають у розміщенні банками від свого імені, на власних умовах та на власний ризик залучених коштів юридичних осіб (позичальників) та громадян. Кредитними визнаються банківські операції, визначені як такі Законом України «Про банки і банківську діяльність».

2. Кредитні відносини здійснюються на підставі кредитного договору, що укладається між кредитором і позичальником у письмовій формі. У кредитному договорі передбачаються мета, сума і строк кредиту, умови і порядок його видачі та погашення, види забезпечення зобов'язань позичальника, відсоткові ставки, порядок плати за кредит, обов'язки, права і відповідальність сторін щодо видачі та погашення кредиту.

3. Правові наслідки недійсності кредитного договору, а також недійсності договору застави, яким забезпечується виконання позичальником своїх зобов'язань за кредитним договором, визначаються Цивільним кодексом України.

Не менш важливою є ст. 346 Господарського кодексу України, у якій наводиться інформація про кредитування суб'єктів господарювання:

1. Для одержання банківського кредиту позичальник надає банкові такі документи:

— клопотання (заяву), у якому зазначаються характер кредитної угоди, мета використання кредиту, сума позички і строк користування нею;

— техніко-економічне обґрунтування кредитного заходу та розрахунок економічного ефекту від його реалізації;

— інші необхідні документи.

2. Для зниження ступеня ризику банк надає кредит позичальникові за наявності гарантії платоспроможного суб'єкта господарювання чи поручительства іншого банку, під заставу належного позичальникові майна, під інші гарантії, прийняті у банків-

ській практиці. З цією метою банк має право попередньо вивчити стан господарської діяльності позичальника, його платоспроможність та спрогнозувати ризик непогашення кредиту.

3. Кредити надаються банком під відсоток, ставка якого, як правило, не може бути нижчою від відсоткової ставки за кредитами, які бере сам банк, і відсоткової ставки, що виплачується ним по депозитах. Надання безвідсоткових кредитів забороняється, крім випадків, передбачених законом.

Також слід звернути увагу, на те що при формулюванні суттєвих умов угод банківського кредиту не завадить прислухатися до головних засад кредитування, наведених в його положеннях, але Положення про кредитування позбавилося чинності відповідно до Постанови Правління Нацбанку України від 18.02.2004 р. Наявність цього Положення надавала можливість відносити до визначальних домовленостей забезпеченість, вороття, терміни тощо.

Не визначає фіксованих положень кредитування і громадських визначальних умов кредитної угоди нормативне регулювання у спеціальних вимогах, що регламентує фінансово-кредитний ринок, згідно із Законами України «Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати», «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», котрі установлюють додаткові установи кредитних угод, що будуть визначальними після угоди сторін. Положення кредитування, яких банк повинен дотримуватися відповідно до абз. 5 ст. 49 Закону України «Про банки і банківську діяльність», у визначеному законі до них робиться відсилання.

Законодавчу базу, яка налагоджує взаємовідносини у галузі споживчого кредитування, дозволено поділити на дві групи. Перша посвячується законам та підзаконним актам, що налагоджують кредитні взаємовідносини як правовий інститут та багатоманітні прилеглі до них галузі, а друга — просто споживчий кредит, як характерний вид позики.

До нормативно-правового забезпечення ходу кредитування підказують чинні закони України, Постанови Кабінету Міністрів України, розпорядження та установи Національного банку України, розпорядження та укази міністерств та відомств тощо.

До першої групи можна віднести такі кодекси, закони та підзаконні акти:

- Конституція України;
- Цивільний кодекс України № 435-IV від 16.01.2003 р.;
- Закон України «Про організацію формування та обігу кредитних історій» № 2704-VI від 23.06.2005 р.;
- Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 07.12.2000 р.;
- Закон України «Про забезпечення вимог кредиторів та реєстрації обтяжень» № 1255-IV від 18.11.2003 р.;
- Закон України «Про заставу» № 2654-XII від 02.10.1992;
- Постанова Правління Національного банку України «Про затвердження Положення про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями» № 23 від 25.01.2012;

— інші.

Друга група включає Закон України «Про захист прав споживачів», а також укази та розпорядження НБУ, що регулюють часткові плани діяльності банків у цій галузі. Досліджуючи формулювання поняття «споживчий кредит» у різноманітних законодавчих постановах, слід зазначити характер його вживання над протилежними положеннями кредитування.

Отже, як показує іноземний досвід, не всі кредити за участю фізичної особи аналізуються як споживчі. Наприклад, у Франції як споживчий розглядається будь-який кредит, за винятком:

- кредиту, засвідченого нотаріально;
- кредиту, виданого на строк до трьох місяців;
- кредиту, виданого на суму, що перевищує встановлену законодавством;
- кредиту, який отримано для фінансування професійної діяльності;
- кредиту, який отримано для придбання нерухомості [2].

Через це, можна вільно погодитися зі словами І. Охрименко, що істотною властивістю споживчого кредиту є цільовий напрям на задоволення заключних споживчих вимог мешканців країни: «не всі кредити населенню є апріорі споживчими». Поняття «споживчий кредит» необхідно відрізнити від близьких понять: «кредит населенню», «кредит фізичній особі», «кредит домогосподарствам», «роздрібний кредит» [2, с. 12].

Для зіставлення з цивільно-правовою регламентацією кредитної угоди, господарським регулюванням банківського кредиту варто звернути увагу на ст. 21 Закону України «Про кредитні спілки», згідно з якою кредитна спілка видає кредити на угодах їх сплатуваності, терміну й забезпеченості. Сума й терміни тільки свідчать про визначальні угоди для банківського кредиту, а забезпеченість не є закріпленою відповідно до закону.

У правовому налагодженні споживчого кредитування іноземних держав вагоме місце посідає повідомлення споживача, інакше кажучи надання повідомлення, котре дає право мати на увазі правила надання банківських послуг.

Інститут повідомлення споживача має чималу вагомість з погляду на те, що у взаємовідносинах «банк — споживач» існує інформаційна невідповідність. Таким чином, неодмінною підставою охорони прав споживачів є реалізація відвертої кредитної поведінки стосовно повідомлення потенціальних клієнтів про справжню вартість кредиту.

Варто виокремити дві фундаментальні направленості правового регулювання повідомлення споживачів з приводу споживчого кредиту:

- 1) установи до звістки про домовленості споживчої позики;
- 2) установи до звістки про угоду споживчої позики.

Так, якщо наявна не повна інформація, то набувач натрапляє на неї ще на стадії знайомства з популяризацією банку, котра переважно розташовує часткові дані про рекламований банківський продукт, роблячи враження про декотрі привілеї, яких у дійсності немає, або дані, котрі є правдивими тільки за наявності побічних умов, які не зазначені.

У законодавстві відсутні спеціальні норми, які регулювали б рекламу споживчого кредиту. Відповідно до ст. 24 Закону України «Про рекламу», реклама послуг (банківських, страхових, інвестиційних тощо), пов'язаних із залученням коштів населення, або осіб, які їх надають, дозволяється лише за наявності спеціального дозволу, ліцензії, що підтверджує право на здійснення цього виду діяльності. Така реклама повинна містити номер дозволу, ліцензії, дату їх видачі та найменування органу, що видав цей дозвіл, ліцензію.

Згідно зі статтею 4 Закону України «Про захист прав споживачів» закріплюється право набувача на отримання повідомлення від кредитодавця з приводу позики, котра відповідає властивостям закономірності, доступності й достовірної інформації. Така звістка має бути надана набувачеві вчасно.

Вищесказане положення визначається в зобов'язаннях кредитодавця, які закріплені у ч. 2 ст. 11 Закону України «Про захист прав споживачів». Тобто, перед укла-

данням угоди про надання споживчої позики кредитодавець зобов'язаний оповістити споживача у письмовій формі про:

- 1) особу та місце знаходження кредитодавця;
- 2) кредитні умови, зокрема: мету, для якої споживчий кредит може бути витрачений, форми його забезпечення, наявні форми кредитування з коротким описом відмінностей між ними, у тому числі між зобов'язаннями споживача, тип відсоткової ставки, суму, на яку кредит може бути виданий, орієнтовну сукупну вартість кредиту (у відсотковому значенні та грошовому вираженні) з урахуванням відсоткової ставки за кредитом та вартості всіх послуг (реєстратора, нотаріуса, страхового агента, оцінювача тощо), пов'язаних з одержанням кредиту та укладанням договору про надання споживчого кредиту, строк, на який кредит може бути одержаний, варіанти повернення кредиту, включаючи кількість платежів, їх частоту та обсяги, можливість дострокового повернення кредиту та його умови, необхідність здійснення оцінювання майна та, якщо таке оцінювання є необхідною, ким воно здійснюється, податковий режим сплати відсотків та про державні субсидії, на які споживач має право, або відомості про те, від кого споживач може отримати докладнішу інформацію, переваги та недоліки пропонованих схем кредитування.

Потрібно погодитися з постановою законодавця та Національного банку України в тому, що реалізація банківського кредитування має відгукуватися у ґрунтовних принципах, котрі виявляють фундаментальні організаційні та істотні основи цього виду банківського функціонування. Рациональним може бути установлення безумовного регулятивного впливу положень кредитування, а не тільки особливих правил, які цілеспрямовані на реалізацію цих положень. Також закріплення зобов'язань банків дотримуватись положень кредитування та забезпечення здійснення цього обов'язку перспективою вживання до банків вимушених методів впливу без законного формулювання перерахування та сутності належних положень не можна визнати відповідним регулюванням кредитних взаємовідносин.

Таке регулювання перешкоджає раніш затвердженим принципам п. 1 ч. 2 ст. 92, а ще принципам ч. 1 ст. 19 Конституції України, відповідно до якої жодний не може бути вимушений робити те, що не окреслено у законодавстві. Наявна обстановка правового налагодження не відповідає зацікавленням органів банківського нагляду, через те, що правомірність якого завгодно рішення про вживання дозволів до банку внаслідок недотримання положень банківського кредитування є проблематичним, без розбірливого посилання на норму закону, яка характеризує належні положення. Отже, здійснення вимушеного механізму убезпечення зобов'язань банків дотримуватись положень кредитування. Але це вимагає не менш як їх перелічення в законодавстві.

Таким чином, виходячи з вищезазначеного, можна зробити висновок, що постає термінова потреба в розробленні сучасного Положення про кредитування, у якому були б закріплені визначальні домовленості угод і загальні положення з приводу укладання угод, через те, що банківське кредитування стало розповсюдженим, адже, через дефіцит коштів у громадян, посилене зростання цін чимало українців вимушені брати кредити у банків на купівлю нерухомості, побутової техніки тощо.

За наявності визначальних домовленостей кредитного договору: кредиту (грошові кошти), терміну повернення, оплати відсотків — кредитна угода піддається впливу на сутність, визначальні та супротивні домовленості зі сторони державного регулювання, котре відбувається через способи й форми державного регулювання господарської функції й банківського регулювання. Водночас, подібні способи й форми зобов'язані бути визначені й зіставлені в систему в законодавстві, у перетині часткових груп господарської діяльності, тобто — діяльності банків.

Для охоплення проблем потрібно вдосконалити:

- взаємозв'язки між кредитодавцями та позичальниками;
- вивчити заходи для підняття рівня прибутків населення;
- покращити урядове законодавство, котре регулює споживче кредитування.

Список літератури / References

1. Курбатов А. Я. Правовые проблемы потребительского кредитования. *Банковское право*. 2007. № 3. URL : <http://pandia.ru/text/77/31/213.php>.

Kurbatov, A. Ya. (2007). *Pravovye problemyi potrebitelskogo kreditovaniia* [Legal problems of consumer lending]. *Bankovskoe parvo* [Banking law], no. 3. Available at : <http://pandia.ru/text/77/31/213.php>.

2. Вишне夫斯基 А. А. Современное банковское право: банковско-клиентские отношения. Сравнительно-правовые очерки. М. : Статут, 2013. 349 с.

Vishnevskiy, A. A. (2013). *Sovremennoe bankovskoe pravo: bankovsko-klientskie otnosheniia. Sravnitel'no-pravovye ocherki* [Modern banking law: banking and client relations. Comparative legal sketches]. Moscow, Statut Publ., 349 p.

Дата надходження рукопису 10.11.2019

Цель — исследовать проблему потребительского кредитования. Так как кредитование играет важную роль не только в том, чтобы обеспечить социальные требования населения, но и повлиять на развитие экономики государства во всех областях, начиная от изготовления и реализации товаров и услуг в деятельности частных подразделений финансовой системы.

Методы. Решение поставленных задач осуществлялось при содействии таких методов, как рассмотрение и обобщение научной, научно-популярной литературы и нормативно-правовых.

Результаты. Необходимо ввести определенные перемены и довершение в действующее законодательство, которое настраивает правоотношения в области и внести новые, современные положения по кредитованию. Так как потребительское кредитование — самый популярный и распространенный вид банковских операций в различных странах мира.

Например, не помешает принять современные дополнения в Закон Украины «О потребительском кредитовании», который должен установить разборчивые критерии потребительской ссуды, размер сообщения, которое банк посвятить потребителю, а также установить специальную ответственность финансовых учреждений за несоблюдение обязанности по предоставлению соответствующей информации и т. д.

Ключевые слова: кредит, кредитование, потребительский кредит, банк, закон, денежные запасы, кредитор, финансовые услуги, финансово-кредитный рынок, сделка, договор, заемщик.

Objective. The objective of the article is to research the problem of consumer crediting. As crediting plays an important part not only in ensuring the social requirements of the population, but also in influencing the development of the state's economy in all sectors, from the production and sale of goods and services to the activities of partial divisions of the financial system.

Methods. The tasks are solved with the help of such methods as the consideration and generalization of scientific, popular science literature and normative legal.

Results. The authors offer to introduce some changes and improvements in the current legislation, which regulates the legal relations in the industry, and the introduction of new, modern provisions on crediting, because consumer crediting is the most popular

and common type of banking operations in different countries of the world. For example, it wouldn't be a bad thing to adopt modern amendments to the Law on Consumer Crediting, which should establish legible criteria for a consumer loan, the amount of notice that a bank should devote to a consumer, as well as establish special accountability of financial institutions for failure to comply with the obligation to provide relevant information, etc. The authors conclude that there is an urgent need to develop a modern Crediting Regulation, which defines the definitive agreements and general provisions for the conclusion of transactions, because bank lending has become widespread, because due to lack of funds from citizens, increased pricing, many Ukrainians are forced to take loans from banks to buy real estate, home appliances, etc. In the presence of the definitive arrangements of the loan agreement: credit (cash), repayment term, payment of interest — the loan agreement is affected by the nature, determinative and opposing agreements on the part of state regulation, which occurs through the methods and forms of state regulation of economic function and banking regulation. At present, such methods and forms are obliged to be defined and compared to the system in the legislation, in the intersection of partial groups of economic activity, that is — the activity of banks.

Key words: credit, crediting, consumer credit, bank, law, cash reserves, lender, financial services, financial-credit market, agreement, contract, borrower.

DOI : 10.33274/2079-4835-2019-19-2-80-86

УДК 349.2:316.344.6 (045)

Шульженко І. В.,

канд. юрид. наук,

доцент

Дядюра К. В., студентка

Донецький національний університет економіки

і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського,

Кривий Ріг, Україна, e-mail: shulzhenko@donnuet.edu.ua

e-mail: diadiura@donnuet.edu.ua

ОСОБЛИВОСТІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ОСІБ, ЩО ПОТРЕБУЮТЬ ДОДАТКОВОГО ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ

UDC 349.2:316.344.6 (045)

Shulzhenko I. V.,

PhD in Juridical Sciences,

Associate Professor

Diadiura K. V., student

Donetsk National University of Economics and Trade

named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,

Kryvyi Rih, Ukraine, e-mail: shulzhenko@donnuet.edu.ua

e-mail: diadiura@donnuet.edu.ua

PECULIARITIES OF THE PROTECTION OF LABOR FOR PERSONS WHO NEED ADDITIONAL LEGAL PROTECTION

Мета — дослідити проблему реалізації та ефективності соціально-трудоових гарантій, які надаються працівникам, що потребують додаткового правового захисту. Автори обґрунтовують та аналізують ефективність пільг та переваг, що надаються відповідно до чинного трудового законодавства особам, які потребують додаткового правового захисту (працюючим жінкам та неповнолітнім працівникам).

Методи. Вирішення поставлених завдань здійснювалось за допомогою використання таких методів, як аналіз та узагальнення наукової, науково-популярної літератури та нормативно-правових актів які надають пільги та переваги працюючим жінкам та неповнолітнім працівникам.